

*Сванадзе Л. П.,
студентка Інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID ID:0000–0003–1510–864X*

Науковий керівник:
*Сергєєва Д. Б.,
доктор юридичних наук, професор
професор кафедри кримінального процесу та криміналістики
Інституту права Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, адвокат*

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2021.1/216-224>

УДК 343.98

ПРЕДМЕТ НЕЗАКОННОГО ЗБАГАЧЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Анотація. Сьогодні протиправні діяння щодо набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, активів, що у встановленому законом розмірі перевищують її законні доходи в українському суспільстві є досить поширеними. Суттєву роль у розслідуванні кримінального правопорушення відіграє правильне розуміння його криміналістичної характеристики, серед елементів якої важливим є правильне розуміння предмета посягання.

Метою статті є вивчення особливостей предмета незаконного збагачення, як одного з елементів криміналістичної характеристики.

Основні результати дослідження знайшли своє відображення в детальній характеристиці окремих цінностей, що можуть виступати в якості набутих активів. Наголошено, що гроші, як предмет незаконного збагачення, можуть розглядатись як в національній, так і в іноземній валюті. При цьому виключний перелік об'єктів, що належать до зазначених дефініцій, визначений у галузевому законодавстві. Підкреслено, що законодавчо закріплене поняття дефініції «майно» для цілей визнання його предметом незаконного збагачення є дещо обмеженим, що обумовлює необхідність враховувати положення Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, ратифікованої Україною, в якій зазначене поняття носить більш розгорнутий характер. Наголошено на законодавчій неврегульованості правового режиму такого предмету незаконного збагачення як криптовалюта. Також зазначено, що для цілей правозастосування у частині доведення предмета незаконного збагачення під послугами доцільно вважати певну діяльність, не пов'язану зі створенням речі або її вдосконаленням, що має на меті появу певного блага, здатного задовольнити окремі потреби та наділеного споживчою вартістю.

Визначаючи предмет незаконного збагачення, як елемент криміналістичної характеристики, доцільно враховувати як особливості нормативно-правового закріплення особливостей кожного з них, так і практику правозастосування, що склалась на теперішній час в Україні. Саме поєднання цих двох підходів дозволить належно закріплювати докази під час розслідування фактів незаконного збагачення особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Ключові слова: криміналістична характеристика, елемент криміналістичної характеристики, незаконне збагачення, предмет незаконного збагачення, корупція.

Постановка проблеми. Сьогодні корупція є одним з найбільш небезпечніших проявів деструктивного характеру в суспільному житті України. Вона пронизує усі сфери життєдіяльності суспільства і становить безпосередню загрозу національній безпеці, зумовлює низьку інвестиційну привабливість країни, гальмує економічний та політичний і соціальний розвиток держави¹.

Удосконалення механізму декларування доходів та видатків осіб, уповноважених на виконання функцій держави, та членів їх сімей, як обґрунтовано доводять науковці, є одним із чинників зниження рівня корупції в Україні: прозорість, чесність і відповідність заявленим морально-етичним принципам, сприятиме недопущенню проявів корупції та зловживання службовим становищем, конфлікту службових та особистих інтересів².

Злочинці вживають різноманітні заходи з метою уникнення відповідальності за вчинювані діяння. Фаховість та обізнаність працівників правоохоронних органів, задіяних у запобіганні корупційних кримінальних правопорушень відіграє вирішальну роль в ефективності такої діяльності.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. У вітчизняній науці низка науковців приділяли увагу розробці методик виявлення та розслідування корупційних кримінальних правопорушень, зокрема, Ю.Ю. Андрійко, В.П. Бахін, Л.С. Белік, О.Ф. Вакуленко, О.М. Васильєв, І.А. Возгрін, А.Ф. Во-

лобуєв, І.Ф. Герасімов, М.І. Данилюк, Н.В. Кимлик, О.Н. Колісниченко, Р.В. Комісарчук, Я.С. Мишков, Н.Р. Палій, М.А. Погорецький, О.В. Приходько, О.В. Пчеліна, О.І. Ромців, Л.О. Сергєєв, Д.Б. Сергєєва, Р.Л. Степанюк, О.Ю. Татаров, О.М. Толочко, М.І. Хавронюк, С.С. Чернявський, А.І. Шило, Д.О. Шумейко та інші. Водночас предмет, як елемент криміналістичної характеристики незаконного збагачення потребує більш детального вивчення.

Метою статті є вивчення особливостей предмета незаконного збагачення, як одного з елементів криміналістичної характеристики.

Криміналістична характеристика кримінального правопорушення відіграє суттєву роль у його розслідуванні, адже дозволяє визначити найбільш ефективні тактичні прийоми та засоби. Її структура становить сукупність найбільш значимої інформації для виявлення, розкриття та розслідування кримінального правопорушення³.

Проте на сьогодні серед науковців-криміналістів немає єдності думок щодо поняття криміналістичної характеристики злочину, а також щодо її структурних елементів. Видається найбільш науково обґрунтованою точкою зору на розуміння поняття криміналістичної характеристики злочину як системи відомостей про криміналістично значимі ознаки злочинів даного виду, що відображає закономірні зв'язки між ними і слугує побудові і перевірці слідчих версій для вирішення основних завдань розслідування⁴.

¹ М. Погорецький, Д. Сергєєва, *Фундаментальне наукове дослідження проблем доказування окремих корупційних злочинів* (2019) 1 *Вісник кримінального судочинства* 197.

² М. А. Погорецький, О. Ю. Бусол, *Удосконалення механізму декларування доходів та видатків осіб, уповноважених на виконання функцій держави, та членів їх сімей як один із чинників зниження рівня корупції в Україні* (2009) 2 *Вісник Нац. акад. прокуратури України* 85.

³ П. Берназ, *Структура криміналістичної характеристики злочину* (2017) 3 *Південноукраїнський правничий часопис* 14.

⁴ В. А. Журавель, *Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції: монографія* (Харків, Апостіль, 2012) 302; М. А. Погорецький, О. О. Вакулик, Д. Б. Сергєєва, *Розслідування економічних злочинів: навчальний посібник* (Київ, Дакор, 2014) 176; М. А. Погорецький, О. В. Бишевець, Д. Б. Сергєєва, *Розслідування окремих видів злочинів: навч. посібник* (Київ, Алерта, 2015) 536; М. А. Погорецький, С. С. Чернявський, Д. Б. Сергєєва, З. М. Топорецька, *Розслідування зайняття гральним бізнесом: навч. посібник* (Київ, Алерта, 2015) 176; М. А. Погорецький, З. М. Топорецька, *Розслідування зайняття гральним бізнесом: процесуальні й криміналістичні засади: монографія* (Київ, Алерта, 2015) 226.

Нами поділяється точка зору тих науковців, які вважають, що основними структурними елементами криміналістичної характеристики злочину є: предмет безпосереднього злочинного посягання; спосіб вчинення злочину; типова «слідова картина»; особа злочинця¹.

Предмет посягання є одним з центральних елементів криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень. Криміналістична значимість предмета кримінального правопорушення визначається його участю у слідоутворенні на ньому самому², що особливо цінно для розслідування незаконного збагачення. Набуті активи, так само як і неправомірна вигода, як предмет кримінального правопорушення, є ключовим елементом механізму утворення слідової картини злочину, тому має характерну особливість – водночас є як слідоутворювальним, так і слідо-сприймаючим об'єктом, носієм доказової інформації, та визначає слідову картину правопорушення³.

Поняття активів, як предмету незаконного збагачення, закріплено у примітці 3 до ст. 368⁵ «Незаконне збагачення» Кримінального кодексу України. Відповідно до норм кодексу під такими активами розуміють грошові кошти (у тому числі готівкові кошти, кошти, що перебувають на банківських рахунках чи на зберіганні у банках або інших фінансових установах), інше майно, майнові права, нематеріальні активи, у тому

числі криптовалюти, обсяг зменшення фінансових зобов'язань, а також роботи чи послуги, надані особі, уповноваженій на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Визначаючи коло цінностей, що входять до предмета кримінального правопорушення, відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 368⁵ Кримінального кодексу України, слід врахувати положення нормативно-правових, у яких закріплені поняття кожного з об'єктів, що можуть виступити досліджуванним предметом.

Одним з найбільш розповсюджених предметів незаконного збагачення є грошові кошти (у тому числі готівкові кошти, кошти, що перебувають на банківських рахунках чи на зберіганні у банках або інших фінансових установах). Як зазначено у галузевому законодавстві грошові кошти (гроші) – готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання⁴. При цьому, відповідно до ст. 192 Цивільного кодексу України до грошових коштів відносяться як гривня, так і іноземна валюта⁵. Тобто грошіма є готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання не лише у гривні, але і в іноземній валюті.

В Законі України «Про валюту і валютні операції» детально розкрито, що саме належить до іноземної валюти та національної валюти⁶. Зокрема, до іноземної валюти відносяться:

– грошові знаки грошових одиниць іноземних держав у вигляді банкнот,

¹ М А Погорєцький, О О Вакулик, Д Б Сергєєва, Розслідування економічних злочинів: навчальний посібник (Київ, Дакор, 2014) 176; М А Погорєцький, О В Бишевец, Д Б Сергєєва, Розслідування окремих видів злочинів: навч. посібник (Київ, Алерта, 2015) 536; М А Погорєцький, З М Топорецька, Розслідування зайняття гральним бізнесом: процесуальні й криміналістичні засади: монографія (Київ, Алерта, 2015) 226; М А Погорєцький, С С Чернявський, Д Б Сергєєва, З М Топорецька, Розслідування зайняття гральним бізнесом: навч. посібник (Київ, Алерта, 2015) 176.

² А Погорєцький, О В Бишевец, Д Б Сергєєва, Розслідування окремих видів злочинів: навч. посібник (Київ, Алерта, 2015) 536; М А Погорєцький, З М Топорецька, Розслідування зайняття гральним бізнесом: процесуальні й криміналістичні засади: монографія (Київ, Алерта, 2015) 226.

³ Ю Андрійко, Предмет одержання неправомірної вигоди у структурі криміналістичної характеристики злочинів (2015) 6–24 *Науковий вісник Херсонського державного університету Сер. «Юридичні науки»* 53.

⁴ Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1. Загальні вимоги до фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>> дата звернення 16.03.2021.

⁵ Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>> дата звернення 16.03.2021.

⁶ Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>> дата звернення 16.03.2021.

казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави або групи іноземних держав, а також вилучені або такі, що вилучаються з обігу, але підлягають обміну на грошові знаки, що перебувають в обігу;

- кошти на рахунках у банках та інших фінансових установах, виражені у грошових одиницях іноземних держав і міжнародних розрахункових (клірингових) одиницях (зокрема у спеціальних правах запозичення), що належать до виплати в іноземній валюті;

- електронні гроші, номіновані у грошових одиницях іноземних держав та (або) банківських металах.

Гривнею (національною валютою) визнані:

- банкноти, монети, у тому числі обігові, пам'ятні та ювілейні монети, і в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені або такі, що вилучаються з обігу, але підлягають обміну на грошові знаки, що перебувають в обігу;

- кошти на рахунках у банках та інших фінансових установах, виражені у гривні;

- електронні гроші, номіновані у гривні;

- цифрові гроші Національного банку України.

Отже, визначаючи гроші як предмет незаконного збагачення доцільно брати до уваги їх класифікацію, закріплену у національному законодавстві.

Науковці зазначають, що гроші, виходячи із положень Цивільного кодексу України, є різновидом майна¹. Водночас предметом незаконного збагачення визнається також інше майно, набуто особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого само-

врядування, вартість якого більше ніж на шість тисяч п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян перевищує її законні доходи. В національному законодавстві поняття «майно» закріплено в ст. 190 ЦК України та носить дещо обмежений характер, зокрема, ним вважається окрема річ, сукупність речей, а також майнові права (речові права) та обов'язки. Проте, у 2006 році Верховною Радою України було ратифіковано Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти корупції, в якій зазначене поняття носить більш розгорнутий характер. Зокрема, майном є будь-які активи, матеріальні або нематеріальні, рухомі або нерухомі, виражені в речах або в правах, а також юридичні документи або активи, що підтверджують право власності на такі активи або інтерес у них². Тому при визначенні предмета незаконного збагачення доцільним є врахування положень ратифікованої Конвенції.

Наступним предметом незаконного збагачення є майнові права. На жаль, в законодавстві відсутнє закріплене визначення цього поняття. Слід зазначити, що в законодавстві зустрічається визначення такої категорії як майнові права, які можуть оцінюватися, якими визнаються будь-які права, пов'язані з майном, відмінні від права власності, у тому числі права, які є складовими частинами права власності (право володіння, розпорядження, користування), спеціальне майнове право на об'єкт незавершеного будівництва, майбутній об'єкт нерухомості, а також інші специфічні права (право на провадження діяльності, використання природних ресурсів тощо) та право вимоги³. Проте, визначення досліджуваної категорії з акцентом на можливість її оцінювання обумовлює необхідність звернутись також до її доктринального тлумачення.

¹ Ю Дорохіна, Особливості визначення правової природи безготівкових грошей як предмета злочинів проти власності (2015) 2 *Вісник кримінального судочинства* 137.

² Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції: Закон України від 18.10.2006 № 251-V <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/251-16#Text>> дата звернення 16.03.2021.

³ Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 № 2658-III <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2658-14>> дата звернення 16.03.2021.

Науковці пропонують під майновими правами розуміти суб'єктивні права учасників правовідносин, пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням майном, а також майновими вимогами¹. Інші науковці розглядають майнове право як абсолютне суб'єктивне цивільне право панування стосовно майнових цінностей, має грошову оцінку та упорядковує відповідним суб'єктам приналежність згаданих цінностей та здатне бути самостійним об'єктом цивільного обороту, відповідно до ст. 177 Цивільного кодексу України². Водночас, останнє з наведених тлумачень надмірно його деталізує. Тому ми приєднуємось до першого погляду, який не конфліктує з викладеним вище поняттям майнових прав, які можуть оцінюватися. Підтвердженню нашої позиції слугує також додаткова консультація у якій зафіксовано, що майнове право – це обмежене речове право, за яким власник цього права наділений певними, але не всіма правами власника майна, та яке засвідчує правомочність його власника отримати право власності на нерухоме майно чи інше речове право на відповідне майно в майбутньому³.

Предметом незаконного збагачення також визначено роботи чи послуги, надані особі, уповноваженій на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. І хоча сьогодні існує точка зору, що норми чинного законодавства не визначають поняття й ознаки послуги, а виокремлюють лише деякі аспекти її правового регулювання, наприклад, фінансові послуги, адміністративні

або договір про надання послуг тощо⁴, ми не погоджуємось з нею. У загальному розумінні тлумачення дефініції «послуга» наведено в Законі України «Про захист прав споживачів», а саме, послуга це «діяльність виконавця з надання (передачі) споживачеві певного визначеного договором матеріального чи нематеріального блага, що здійснюється за індивідуальним замовленням споживача для задоволення його особистих потреб»⁵. Але наведене визначення не дозволяє чітко зрозуміти, що саме є послугами. Водночас результати аналізу чинного законодавства дають підстави підтримати думку Л.А. Шереметьєвої та І.І. Беца, щодо різноманітності тлумачень у ньому досліджуваного поняття, зокрема, як закупівля (товар); результат взаємодії між постачальником і споживачем; певна діяльність чи її результат; обслуговування; різноманітні заходи, які здійснюються чи пропонуються у різних сферах надання державних та муніципальних послуг, як-то: охорона здоров'я, освіта, громадська безпека, пожежна охорона, соціальне забезпечення, працевлаштування, відпочинок, оподаткування, сфера житлово-комунальних послуг, транспортне обслуговування, сфера фінансових та юридичних послуг тощо⁶. Тому, для цілей правозастосування, зокрема, у частині доведення предмета незаконного збагачення під послугами слід вважати певну діяльність, не пов'язану зі створенням речі або її вдосконаленням, що має на меті появу певного блага, здатного задовольнити окремі потреби та наділеного споживчою вартістю.

¹ Р Панькевич, Майнові права та інтереси держави і територіальних громад: цивільно-правові аспекти (2017) 7 *Підприємництво, господарство і право* 24. (20–25)

² Ф Ріш, Майнові права як об'єкти заставних відносин (порівняльні аспекти) (дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.03 Київ, 2020) 11.

³ Про розгляд звернення: Лист Державної фіскальної служби України від 09.03.2016 № 2458/Г/99–99–17–02–03–14 <<https://tax.gov.ua/baneryi/podatkovyi-konsultatsii/konsultatsii-dlya-fizichnih-osib/print-67008.html>> дата звернення 16.03.2021.

⁴ Ю Дишкантюк, Поняття й ознаки послуги як предмета господарсько-правового регулювання (2020) 1 *Юридичний вісник* 285.

⁵ Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>> дата звернення 16.03.2021.

⁶ Л Шереметьєва та І Беца, Концептуальні підходи, типи та види державних послуг в Європейському Союзі та в Україні: порівняльний аналіз <<http://academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10slaupa.pdf>> дата звернення 16.03.2021.

Нематеріальні активи, як предмет незаконного збагачення, визначаються як право власності на результати інтелектуальної діяльності, у тому числі промислової власності, а також інші аналогічні права, визнані об'єктом права власності (інтелектуальної власності), право користування майном та майновими правами платника податку в установленому законодавством порядку, у тому числі набуті в установленому законодавством порядку права користування природними ресурсами, майном та майновими правами¹. Наведене визначення є більше розгорнутим порівняно із його законодавчим тлумаченням. Відповідно до норм Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку, нематеріальний актив – немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований². У зазначеному нормативно-правовому акті деталізовано, що до них відносяться:

- права користування природними ресурсами (право користування надрами, іншими ресурсами природного середовища, геологічною та іншою інформацією про природне середовище тощо);
- права користування майном (право користування земельною ділянкою відповідно до земельного законодавства, право користування будівлею, право на оренду приміщень тощо);
- права на комерційні позначення (права на торговельні марки (знаки для товарів і послуг), комерційні (фірмові) найменування тощо);
- права на об'єкти промислової власності (право на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, комерційні таємниці, у тому числі ноу-хау, захист від недобросовісної конкуренції тощо);

– авторське право та суміжні з ним права (право на літературні, художні, музичні твори, комп'ютерні програми, програми для електронно-обчислювальних машин, компіляції даних (бази даних), виконання, фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення тощо);

– інші нематеріальні активи (право на провадження діяльності, використання економічних та інших привілеїв тощо).

При цьому слід враховувати, що роялті – платіж, що сплачується користувачем об'єктів авторського права і (або) суміжних прав на користь організацій колективного управління, отриманий як винагорода за використання або за надання права на використання об'єкта права інтелектуальної власності³, не належать до категорії нематеріальні активи.

Наприкінці аналізу предмета незаконного збагачення слід наголосити, що визначення криптовалюти таким предметом обумовлює певні складнощі у правозастосуванні. Зазначене пов'язане з тим, що криптовалюта, як категорія, на теперішній час не знайшла свого закріплення у чинному законодавстві. Тому і визначати її як елемент криміналістичної характеристики не виявляється можливим.

Висновки. Отже, визначаючи предмет незаконного збагачення, як елемент криміналістичної характеристики, доцільно враховувати особливості нормативно-правового закріплення особливостей кожного з них, так і практику правозастосування, що склалась на теперішній час в Україні. Саме поєднання цих двох підходів дозволить належно закріплювати докази під час розслідування фактів незаконного збагачення особою,

¹ Г Крайник, Неправомірна вигода як предмет корупційних злочинів в Україні (2014) 27 *Питання боротьби зі злочинністю* 192–201.

² Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку: Наказ Міністерства фінансів України від 18.10.1999 № 242. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text>> дата звернення 16.03.2021.

³ Податковий кодекс України: Закон України від 02.06.2010 № 2755-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>> дата звернення 16.03.2021.

уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Проте, практика правозастосування за ст. 368⁵ Кримінального кодексу Укра-

їни на теперішній час є досить обмеженою, що створює певні перешкоди для формулювання релевантних висновків.

REFERENCES

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

LEGISLATION

1. Podatkovyi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 02.12.2010 № 2755-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>> data zvernennia 16.03.2021 [in Ukrainian].
2. Pro otsinku maina, mainovykh prav ta profesiinu otsinochnu diialnist v Ukraini [On Appraisal of Property, Property Rights and Professional Appraisal Activity in Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 12.07.2001 № 2658-III <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text>> data zvernennia 16.03.2021 [in Ukrainian].
3. Pro valiutu i valiutni operatsii [On Currency and Currency Transactions]: Zakon Ukrainy vid 21.06.2018 № 2473-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>> data zvernennia 16.03.2021 [in Ukrainian].
4. Pro zatverdzhennia Natsionalnoho polozhennia (standartu) bukhhalterskoho obliku 1 'Zahalni vymohy do finansovoi zvitnosti' [On the approval of the National regulation (standard) of accounting 1. General requirements for financial reporting]: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 07.02.2013 № 73 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>> data zvernennia 16.03.2021 [in Ukrainian].
5. Pro zatverdzhennia Natsionalnoho polozhennia (standartu) bukhhalterskoho obliku [On the approval of the National regulation (standard) of accounting]: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 18.10.1999 № 242 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text>> data zvernennia 16.03.2021 [in Ukrainian].
6. Pro zakhyst prav spozhyvachiv [On the protection of consumer rights]: Zakon Ukrainy vid 12.05.1991 № 1023-KhII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>> data zvernennia 16.03.2021 [in Ukrainian].
7. Pro ratyfikatsiiu Konventsii Orhanizatsii Ob'iednanykh Natsii proty koruptsii [On the ratification of the United Nations Convention against Corrupti]: Zakon Ukrainy vid 18.10.2006 № 251-V <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/251-16#Text>> data zvernennia 16.02.2021 [in Ukrainian].
8. Pro rozghliad zvernennia [About consideration of the appeal]: Lyst Derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrainy vid 09.03.2016 № 2458/H/99-99-17-02-03-14 <<https://tax.gov.ua/baneryi/podatkovi-konsultatsii/konsultatsii-dlya-fizichnih-osib/print-67008.html>> data zvernennia 16.03.2021 [in Ukrainian].
9. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy [The Civil Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 № 435-IV <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>> data zvernennia 16.03.2021 [in Ukrainian].

BIBLIOGRAPHY

ARTICLES

10. Andriiko Yu, Predmet oderzhannia nepravomirnoi vyhody u strukturi kryminalistychnoi kharakterystyky zlochyniv [The subject of obtaining an unlawful benefit in the structure of the criminalistic characterization of crimes] (2015) 6–24 *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu Ser. Iurydychni nauky* 51–54 [in Ukrainian].
11. Bernaz P, Struktura kryminalistychnoi kharakterystyky zlochyinu [The structure of the forensic characteristics of the crime] (2017) 3 *Pivdennoukrainskyi pravnychi chasopys* 11–14 [in Ukrainian].
12. Dyshkantiuk Yu, Poniatia y oznaky posluhy yak predmeta hospodarsko-pravovoho rehuliuвання [Concepts and marks of the service as a subject of economic and legal regulation] (2020) 1 *Iurydychnyi visnyk* 285–291 [in Ukrainian].
13. Dorokhina Yu, Osoblyvosti vyznachennia pravovoi pryrody bezghotivkovykh hroshei yak predmeta zlochyniv proty vlasnosti [Features determining the legal nature of bank money as a subject of crimes against property] (2015) 2 *Visnyk kryminalnoho sudochynstva* 134–142 [in Ukrainian].
14. Krainyk H, Nepravomirna vyhoda yak predmet koruptsiinykh zlochyniv v Ukraini [Illegal benefit as a subject of corruption crimes in Ukraine] (2014) 27 *Pytannia borotby zi zlochyinnistiu* 192–201 [in Ukrainian].
15. Pankevych R, Mainovi prava ta interesy derzhavy i terytorialnykh hromad: tsyvilno-pravovi aspekty [Property rights and interests of the state and territorial communities: civil law aspects] (2017) 7 *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo* 20–25 [in Ukrainian].

16. Pohoretskyi M A, Busol O Yu, Udoshkonalennia mekhanizmu deklaruvannia dokhodiv ta vydatkiv osib, upovnovazhenykh na vykonannia funktsii derzhavy, ta chleniv yikh simei yak odyin iz chynnykiv znyzhennia rivnia koruptsii v Ukraini [Improving the mechanism for declaring income and expenses of persons authorized to perform state functions and their family members as one of the factors in reducing the level of corruption in Ukraine] (2009) 2 *Visnyk Nats. akad. prokuratury Ukrainy* 85 [in Ukrainian].

17. Pohoretskyi M, Serhieieva D, Fundamentalne naukove doslidzhennia problem dokazuvannia okremykh koruptsiinykh zlochyniv [A fundamental scientific study of the problems of proving certain corruption crimes] (2019) 1 *Visnyk kryminalnoho sudochynstva* 197–200 [in Ukrainian].

18. Sheremeteva L, Betsa I, Kontseptualni pidkhody, typy ta vydy derzhavnykh posluh v Yevropeiskomu Soiuzi ta v Ukraini: porivnialnyi analiz [Conceptual approaches, types and types of public services in the European Union and in Ukraine: a comparative analysis] <<http://academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10slaupa.pdf>> data zvernennia 16.03.2021 [in Ukrainian].

AUTHORED BOOKS

19. Pohoretskyi M A, Vakulyk O O, Serhieieva D B, *Rozsliduvannia ekonomichnykh zlochyniv* [Investigation of economic crimes] (Kyiv, Dakor, 2014) 176 [in Ukrainian].

20. Pohoretskyi M A, Byshevets O V, Serhieieva D B, *Rozsliduvannia okremykh vydiv zlochyniv* [Investigating employment in the gambling business] (Kyiv, Alerta, 2015) 536 [in Ukrainian].

21. Pohoretskyi M A, Cherniavskiy S S, Serhieieva D B, Toporetska Z M, *Rozsliduvannia zainiattia hralnym biznesom* [Investigating employment in the gambling business] (Kyiv, Alerta, 2015) 176 [in Ukrainian].

22. Pohoretskyi M A, Toporetska Z M, *Rozsliduvannia zainiattia hralnym biznesom: protsesualni y kryminalistychni zasady* [Investigating employment in the gambling business: procedural and forensic principles] (Kyiv, Alerta, 2015) 226 [in Ukrainian].

23. Zhuravel V A, *Kryminalistychni metodyky: suchasni naukovi kontseptsii* [Forensic methods: modern scientific concepts] (Kharkiv, Apostil, 2012) 302 [in Ukrainian].

DISSERTATIONS

24. Rish F, *Mainovi prava yak ob'ekty zastavnykh vidnosyn (porivnialni aspekty)* [Property rights as objects of mortgage relations (comparative aspects)] (dys. ... kand. yuryd. nauk. 12.00.03 Kyiv, 2020) 286 [in Ukrainian].

Svanadze L.P.

student of the Institute of Law

Taras Shevchenko Kyiv National University

ORCID ID:0000–0003–1510–864X

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2021.1/216-224>

THE SUBJECT OF UNLAWFUL GAIN, AS AN ELEMENT OF FORENSIC CHARACTERISTICS

Abstract. Today, illegal actions related to the acquisition of assets by a person authorized to perform the functions of the state or local self-government, exceeding his legal income in the amount established by law, are quite common in Ukrainian society. A significant role in the investigation of a criminal offense is played by the correct understanding of its forensic characteristics, among the elements of which the correct understanding of the subject of the offense is important.

The purpose of the article is to study the peculiarities of the subject of illegal enrichment, as one of the elements of criminalistic characteristics.

The main results of the research were reflected in the detailed characteristics of individual values that can act as acquired assets. It is emphasized that money, as a subject of illegal enrichment, can be considered both in national and foreign currency. At the same time, the exclusive list of objects belonging to the specified definitions is defined in the branch legislation. It is emphasized that the legally established concept of the definition of «property» for the purposes of recognizing it as a subject of illegal enrichment is somewhat limited, which makes it necessary to take into account the provisions of

the United Nations Convention against Corruption, ratified by Ukraine, in which the specified concept is more detailed. The legal unsettlement of the legal regime of such a subject of illegal enrichment as cryptocurrency is emphasized. It is also stated that for the purposes of law enforcement in the part of proving the subject of illegal enrichment under services, it is appropriate to consider a certain activity not related to the creation of a thing or its improvement, which aims at the appearance of a certain good, capable of satisfying certain needs and endowed with consumer value.

Defining the subject of illegal enrichment as an element of criminalistic characteristics, it is advisable to take into account both the peculiarities of the normative and legal consolidation of the peculiarities of each of them, as well as the law enforcement practice that has developed at the present time in Ukraine. It is the combination of these two approaches that will make it possible to properly consolidate evidence during the investigation of the facts of illegal enrichment by a person authorized to perform the functions of the state or local self-government.

Key words: *forensic characteristics, element of forensic characteristics, illegal enrichment, subject of illegal enrichment, corruption.*